

A magyar kormány fegyvervásárlásai Angliában. (1848—1849.)

Az alábbiakban néhány kiadatlan levelet és jegyzéket közlünk, amelyek részint tényleges fegyvervásárlásokra és — szállításokra vonatkoznak, melyeket a magyar kormány a szabadságharc idején Angliában eszközölt, részben pedig angol részről tett hasonló természetű ajánlatokra vonatkoznak.

I. Pest, 1848. április 25.

Az 1847—48. országgyűlésre kiküldött angol ügynök, Blackwell József András, 1848. április 25-dikén Pestről irt jelentésében a következőket közölte Ponsonby lord bécsi nagykövettel: „21-dikén hosszasan beszéltem a miniszterelnökkel (Batthyány Lajos gróf — a fordító megjegyzése). Tudni akarta, hogyan lehetne a legjobb úton 100,000 fegyvert szállítani Angliából Magyarországra. Azt mondtam neki, küldjön két katonai embert (two military men = katonai szakértő) Birminghamba, akik kétségtelenül köthetnek ott szerződést oly nagyszámú fegyverre, amennyi csak szükséges; de nekem nagyon kényes volna ebbe az ügybe akár közvetve, akár közvetlenül beavatkozni.“ (Másolat a Magyar Tudományos Akadémia kéziratárában.)

II. Pest, 1848. augusztus 15.

Kossuth Lajos pénzügyminiszter Wimmer Th. A. Londonba küldött magyar megbizotthoz. — Kossuth sajátkezű fogalmazványa a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában. Vörös Antal gyűjtemény 1066. sz.

Mindjárt az első irat olyan adatokat tartalmaz, amelyek eddig teljesen ismeretlenek és további kutatásokat tesznek szükségessé. — Wimmer, akinek eddig nevét nem ismertük, magyarul számol be tárgyalásairól, tehát vagy magyar, vagy magyarul tudó osztrák tisztnek kellett lennie; a levélből tudjuk meg, hogy Kossuth arra kérte, írjon neki németül: „Kegyed a német nyelvet jobban birja, tessék velem azon levelezni, nehogy valamely kifejezését félreértsem.“ A levélből tudjuk meg, hogy Wimmer már előbb is, augusztus 6-án és 8-án is irt Kossuthnak, tehát annak megbízásából augusztus eleje óta tárgyalt Londonban; viszont Kossuth közölte vele, hogy a Cotton, Fry és Trueman cégtől már előbb vett fegyvereket és azoknak átvételére 4-5 héttel előbb, tehát július első felében, egy honvédtisztet küldött. Feltehetőleg tehát első rendelését már június hó folyamán tette meg. — Mindezekből kitűnik, hogy a magyar kormány Kossuth pénzügyi-

niszter útján már 1848. június folyamán vásárolt Angliában fegyvereket. Azoknak árát a Wodianer-bankház útján Bécsen keresztül utalta át a Sieveking & Son londoni bankcégnek, mely a fizetéseket eszközölte és amelynek elszámolását az alábbiakban szintén közölni fogjuk.

Kossuth levele a következő utasításokat tartalmazza :

„Wimmer Th. A. Urnak Londonban.

Augustus 6-káról 's 8-káról kelt becses leveleit mai napon vettem.

A mi Cotton, Fry és Trueman háztól vett összesen 22,000 szuronyos és 750 vadász fegyvert illeti, erre nézve azon megjegyzésem van, hogy ezen fegyvereket én már ezelőtt mintegy 4—5 héttel e végből Angliába küldött derék honvédségi tiszt által megvizsgáltattam, ki azokat rosszul készült, alkalmatlan, nehéz, nem egyenlő kaliberű puskáknak találta ; és azért megsem is vette. Ezen vizsgálat pedig annak következtében történt, mivel Cotton, Fry és Trueman ház ezen fegyvereket eladni nem tudván, azokat fűnek fának ajánlotta. Általában a Cotton & Co. házra nézve azon bizodalmas megjegyzésem van, hogy ők sem gyárnokok, sem kereskedők, hanem csak alkuszok (Brokers), kik jó-rossz dolgokat péle-méle összevesznek, kicsinosítják 's így ajánlják. — Általában figyelmeztetve vagyok, hogy ezen házzal igen óvatosan bánjak.

Azonban rosszabb fegyvert is örömebb veszek mint semmi fegyvert — de csak azon feltétel alatt, ha azok készen kaphatók. — Szeptember és kivált október végével már saját gyáraink is dolgoznak, 's ha már várnunk kell, a várakozás mellett, mustra szerinti fegyvereket kaphatunk.

Én azonban a fegyvervételt mindenesetre köszönettel veszem ; 's a mi szerződést ön definitive megkötött, azt honorálni is fogom ; 's többet is szívesen honorálnék, ha mindjárt kapható és szállítható.

Ezen szempontból nézve a velem közlött árjegyzéket, úgy találok, hogy September 1⁶ napjáig következő tételek valószínűsíthők.

August 26kára	2000 szuronyos puska	C 27 ⁵ / ₁₀₀
Sept. 1jére	2000 „ „	26 ⁵ / ₁₀₀
„ „	3000 „ „	27 ⁵ / ₁₀₀
	200 vadász fegyver	50 ⁵ / ₁₀₀
	100 „ „	40 ⁵ / ₁₀₀

összesen 7300 darab, melynek ára körülbelül 202,825 shillinget, vagyis körülbelül 109,000 frtot teszen ; én tehát Cotton, Fry és Trueman ház számára, három nap alatt 110,000 frtot mindenesetre expedálok, 's egy itteni kereskedőház által a szállítás iránt rendelést teszek — e rendeletről kegyedet is tudósítandván.

Kikérem szíves készségét arra nézve, hogy ezen 7300 darab fegyvernek ide szállítása iránt maga részéről is gondnal lenni méltóztassék.

Ha már megkötötte kegyed a többire nézve is a szerződést, azt mindenesetre a többi positiókra nézve is honorálandom, ha ellenben még valami szövlása lehet hozzá, úgy az első küldeményezés ide érkezéséről feltételezem — részint hogy ezen, már egy biztosunk által személyes megtekintés után visszavetett fegyverek jóságáról meggyőződjem ; részint hogy a szállítás lehetőségéről is bizonyos legyen. Mert olyanok a körülmények, hogy csak azt sem tudom valljon az érintett első szállítást is megkaphatjuk-e ; annál kevésbé tudhatom, hogy szeptember vagy október végével a szállítás lehetséges lesz-e. Az októberi szállítás mindenesetre késő, mert már akkor magunk is gyártunk ne-

ponkint 500—600 darab fegyvert itt helyben Pesten — hol olly nagy-szerű puskagyárat állítunk, mellyhez fogható alig van a Continensen.

É végett tehát elvárom kegyed tudósítását, 's ahoz képest fogok intézkedni. Kegyed a német nyelvet jobban bírja, tessék velem azon levelezni, nehogy valamely kifejezését félreértsem.

Lőkupakot (Zündkapsel) kérem tessék 3 millió darabot venni — ezerét 2 frjával elfogadom ; tessék árát Wodjaner házra huzni, holnap utánról ennek szállítása iránt is kapand kegyed utasítást.

Az álgyus csónakok iránti intézkedését nagyon kíváncsian várom. Ha köthet kegyed akként iránta szerződést, hogy a szállító risi-cojára loco Pest adassanak által — tessék kötést tenni s azonnal expediálni. Különben feltartom a ratificatiót. Mert fő dolog az, hogy megkapjuk 's ne csak megvegyük. — Az út hosszú és bizonytalan.

A numerir gép árát Wodjaner ki fogja fizetni — tessék azonnal útnak indítani egy jó szállító által Wodjaner ház czime alatt . . .

Igen köszönöm Önnek szives fáradságát 's buzgalma iránt legnagyobb bizodalommal viseltetve szives tiszteletemet nyilatkoztatom.

Pest Aug. 15. 1848.

III. Bécs, 1848. augusztus.

Minden bizonnal ezekkel a vásárlásokkal voltak összefüggésben a) Kossuth Lajos pénzügyminiszternek 1848. augusztus 29-dikén Esterházy Pál herceg külügyminiszterhez intézett átirata az Angliából rendelt fegyverek ügyében (926. sz. Országos Levéltár. Külügyminisztérium 1848. 1188. sz.), valamint b) azok az átutalások, melyeket a Wodianer bécsi bankház a Sieveking & Son londoni bankházhoz eszközölt. Az elszámolásból kitünik, hogy a magyar kormány 1848. julius 22. és augusztus 21. között 8752 fontot, 14 shillinget és 1 pennyt, osztrák értékben 102,039 forintot és 3 krajcárt fizetett ki Angliában fegyverekre. — A Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában (1848—1849. Irtak) őrzött kimutatás a következőképen hangzik :

N. 11. Rimessen an E. Sieveking & Sohn in London.
1848.

July 22.	L. 1,004 — —	Einkauf l. Nota N. 1.	72. F.	11,711	14
" "	783 — —		2. 73.	9,188	15
" 24.	650 — —		3. 74.	7,674	31
" "	2,234 14 1		4. 75.	26,426	20
" "	500 — —		5. 76.	5,882	50
" 26.	1,000 — —		6. 77.	11,835	1
Aug. 21.	2,581 — —		7. 78.	29,329	52
	<u>8,752 14 1</u>			<u>F. 102,039</u>	<u>3</u>

Amennyiben az itt közölt jegyzék a magyar kormánynak megküldött 11-dik számú kimutatást és a 72—78. számok a magyar kormány átutalási tételeinek számaait jelentik, akkor kétségtelen, hogy itt jelentékeny rendelésekkel állunk szemben, amelyekről azonban ezidő szerint nincsenek további adataink.

IV. Bécs, 1848. augusztus 25.

Esterházy Pál herceg külügyminiszter az osztrák külügyminiszterhez. — Országos Levéltár. Külügyminisztérium. 1848. 1072. E. szám.

Kéri az Angliából szállított 10,000 darab fegyver átbocsátását Ausztrián keresztül Magyarországra.

V. Pest, 1848. szeptember 1.

Kossuth Lajos Wodianer Samu bankárhoz. — Országos Levéltár. Pénzügyminisztérium. 1848. 1497. E. szám.
Értesítés Wimmer Th. A. útjának befejezéséről.

VI. Pest, 1848. szeptember 2.

Wodianer és Fia bankcég levele Kossuth Lajos pénzügyminiszterhez. — Országos Levéltár. Pénzügyminisztérium. 1848. 1497. E. szám.
50 angol font követelés Wimmer Th. A. londoni útjának terhére.

VII. London, 1848. szeptember 30.

Koller báró osztrák ügyvivő Wessenberg báró osztrák külügyminiszterhez. — Számjeles távirat a bécsi államlevéltárban. Angleterre. Rapports 1848. Fordítás francia eredetiből.

A londoni osztrák nagykövetség csak 1848. szeptember végén értesült a magyar kormány fegyvervásárlásairól, melyeket Koller báró ügyvivő számjeles táviratban nyomban közölt a bécsi külügyminisztériummal:

„A londoni City egyik (kereskedő) házánál igen tekintélyes lőfegyverrendelést tettek. Százezer darab puska küldendő a bécsi és brünni nemzetőrség részére, 80 ezer Magyarországnak, 30 ezer a horvátoknak és 50 ezer Olaszországnak. — A megbizottak szerint ezen fegyverek kivételét a Schleswig-Holstein miatt legutóbb kibocsátott és még vissza nem vont tilalom hátráltatja. Lépéseket tesznek, hogy a szállítás lehető legyen. Nemsokára pontosabb értesítéseket fogok kapni.”

VIII. Bécs, 1848. december 30.

A Wodianer bécsi bankház átutalásai a Sieveking & Son londoni bankház részére a magyar kormány megbízásából. — Magyar Nemzeti Múzeum levéltára. 1848—1849. Iratok.

Az 1848. aug. 21.—dec. 30. átutalások jegyzékei elveszván, nem tudjuk megállapítani az angolországi fegyverszállítmányokért fizetett összegeket. Tekintettel azonban arra, hogy a Wodianer bankház 1848. december 27—30., tehát négy nap alatt közel kétezer angol fontot (22,945 osztrák forint) utalt át a magyar kormány megbízásából a Sieveking & Son bankháznak, kétségtelen, hogy előbb is kellett átutalásoknak történniök.

Az értesítés egyébként a következőképen hangzik:

„Rimessen an E. Sieveking & Sohn in London.

1848.	Livre	S	d		Com.	Mürze
December 27.	826	2	3	Einkauf l. Nota No. 24.	9,483	10
„ 28.	50	—	—	detto-detto N. 25.	574	25
„ 30.	600	—	—	detto-detto N. 26.	6,887	40
„ „	520	18	2	Tratta f. Wien	600	—
	1,997	—	5		C. 22,945	15“

IX. Bécs, 1849. január 29.

A Wodianer bécsi bankház átutalásai a Sieveking & Son londoni bankház részére a magyar kormány megbízásából. — Magyar Nemzeti Múzeum levéltára. 1848—1849. Iratok.

A jegyzék 1848. július 25-dikéig visszamenőleg tartalmaz tételeket, és pedig: 1848. július 25-dikéről, pénzügyminiszteri rendelet alapján két tételben 1,787 és 3,384.14.1 fontot a magyar kormány folyószámlájának terhére; július 28-dikáról 1,000 fontot; augusztus 26-dikáról 2,581 fontot, e két utóbbit szintén pénzügyminiszteri rendeletek alapján. Szeptember 18-dikáról ez a tétel található: „beváltva . . . G. A. Wimmer Londonban 50 font“, amelynek értelme nem egészen világos. Október 2-áról: „Londonból 10 láda fegyver.“ November 20-dikáról 2,361 font átutalás Londonba. November 20—24. Teleki László gróf párisi magyar követ útján négy tételben nagyobb összegek. Az eddig felsorolt tételek végösszege (Wimmer 50 fontján kívül) 142,948.78 osztrák forintot tett ki. A jegyzék végén viszont ez a megjegyzés áll: „Fegyverszállításért 501,077.41 (forint).“

Világosan látható ebből, hogy a magyar kormány 1848, folyamán Angliában igen tekintélyes fegyvervásárlásokat eszközölt.

A jegyzékben van 1849. január 24-dikéről egy 16,945.15 forintos átutalás Domini gróf és Matkovich részére, akik a magyar kormánytól Triesztben megvásárolt *Implacabile* hadihajót felszerelés végett Angliába vitték. Mivel azonban az erre vonatkozó okiratokat már közöltem, ezuttal csupán teljesség kedvéért említem meg őket. (V. ö. Horváth Jenő: A magyar kormány adriai tervei 1848—1849. Az *Implacabile* hajóra vonatkozó iratok. Hadtörténelmi Közlemények XXVI. Budapest 1925. 97—102. l., valamint: A magyar kormány adriai politikája, 1848—1849. Budapest, 1927).

A fentiekén kívül 1849. március 3-áról — pesti keltezéssel, tehát az osztrák megszállás idején — találunk még egy kimutatást a Wodianer bankház részéről (eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában), amely a régebbi (1848. december 30-iki) 1997 angol font-ra vonatkozik.

*

Azon angolok között, akik a magyar kormánynak fegyvert kínáltak, az első Palmerston lord külügyi államtitkár mostoha fia, Stuart Dudley lord volt.

X. London, 1849. május 11.

Stuart Dudley lord Pulszky Ferenchez. — Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fordítás angol eredetiből.

„St. James's Place 34.
Péntek éjjel.
1849. május 11.

Kedves Pulski (sic! Pulszky helyett) ur,
. . . . ma egy birminghami képviselő ajánlatot tett nekem 3000 muskéta [átvétele] iránt, rendkívül olcsó áron. Amint értesültem, azt az egyik német [állam] kormánya rendelte, de valami körülmény folytán a gyáros kezén maradtak — ezért nagyon örülne, ha igen alacsony áron túladni tudna rajtuk.

Azért említem meg, hogy talán esetleg érdemesnek találná megfontolni.

Maradtam kedves Pulski [sic!] úr, az Ön igaz hive
Dudley Coutts Stuart.“

Hogy egyéb ajánlatok is történtek, arra vallott Pulszky Ferenek Kossuthhoz írt következő levele :

XI. London, 1849. június 27.

Pulszky Ferencz Kossuth Lajos Kormányzóhoz. — Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában. 1848—49. iratok.

„... 35,000 darab fegyvert olcsó áron el lehetne szállítani Korfuba vagy Várnába, ha volna pénz, áruk 13 shilling — ... vagyis 6 ft. 30 kr. — 12 forint, mind *fire proof* kapszlis szuronyos ...“

XII. London, 1849. július 30.

Pulszky Ferencz Szemere Bertalan miniszterelnökhöz. — Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában. 1848—49. iratok.

„... Ha Hennigsen ki ezen levelet viszi képes a közlekedést Belgrádtól Korfuig rendbe hozni, mert ez a feladata, s ha pénzt tudtok küldeni, foglalóra elegendőt, 35,000 fegyvert küldenék ...“

XIII. London, 1849. július 30.

Pulszky Ferencz Kossuth Lajos kormányzóhoz. — Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában. 1848—49. iratok.

„Több levelem meg nem érkezvén, M.[agyar]országba Hennigsen kapitányt küldöm, hogy egyenes összeköttetést organisáljon Korfuból Belgrádig, mellyen levél és szükség esetében fegyver szállíthatassék az országba. Ez utóbbira 's egyéb költségekre pénz kell... Itt 35,000 darab fegyver készten áll, csak foglalót akarnak és Török országba szállítanak, honnét be lehetne azt csempészni...“

Másnap, 1849. július 31-dikén, Stuart Dudley lord egy londoni fegyvergyáros részére adott ajánló levelet Pulszkyhoz :

XIV. London, 1849. július 31.

Stuart Dudley lord Pulszky Ferenczhez. — Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában. Fordítás angol eredetiből.

„St. James' Place, 34.
Kedd
1849. július 31.

Kedves Pulzski úr,

Jelen levelemmel bemutatam Önnek Barnett londoni fegyvergyáros urat és akit Berwick város parlamenti képviselője, Forster úr akként ajánlott nekem, mint a legnagyobb tekintélynek örvendő gentlemant.

Kedves Pulzski Urnak igaz hive,

Dudley Coutts Stuart.“

O'Mally Tádé dublini pap 1849. augusztus 1-én Dublinból olyan löveget ajánlott Pulszkyknak, mellyel a zárt sorokban támadó ellenség-

ges hadsereget meg lehet zavarni (eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum kéziratárában). Pulszkynak erre vonatkozó válaszát nem ismerjük, de augusztus 7-ikén Kossuthoz intézett levelében ismét pénzt sürgetett — fegyervásárlásra.

XV. London, 1849. augusztus 7.

Pulszky Ferencz Kossuth Lajos kormányzónak. — Eredetije a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában.

„Erősen remélem, hogy a' Hennigsen kapitány által küldött leveleim csakugyan megérkeztek, 's hogy a' kormány át fogja látni, milly felette szükséges, hogy a' rendes összeköttetés Törökországon keresztül Korfuig megnyitassék és fentartassék, ezen uton azután lehetne fegyvert 's bármí árut bevinni az országba. Továbbá szükséges, hogy pénzzel ellátassam, fegyervásárlásra, csak 10,000 darabot lehessen nekem itt megvásárolni 's Belgrádnak Korfu által beküldeni, 's jót állok, hogy még 40,000 maga találja meg befelé az utat. De a londoni ügynökség eddigelé csak Párisból kapott 6000 frankot, 's így legjobb akarattal is nem vagyok képes fegyvert küldeni . . . szükséges itt a pénz, fegyverszállításra, mert pénz nélkül senki sem ad el. Ez az oka miért egy futárt a másik után küldök, valamelyik csak be fog érkezni az országba . . .”

*

A közölt okmányokból kitűnik, hogy a magyar kormány kezdettől fogva súlyt helyezett arra, hogy fegyverkészletét Angliából szerezzze be. A magyar szállítás mindaddig — Bécsen keresztül — rendszerben folyt, amíg Ausztria és Magyarország között a szakítás 1848. őszén meg nem történt. Ekkor szűntek meg a magyar kormánynak a Wodianer bécsi és Sieveking & Son londoni bankházak útján történt kiutalásai is. A rendeléseket 1849. tavaszától kezdve Pulszky Ferencz londoni magyar megbízott újította fel, de akkor viszont már a szállítás ütközött leküzdhetetlen nehézségekbe. Azt Korfun és Belgrádon keresztül helyreállítani szintén nem sikerült és ezzel az összeköttetés is megszakadt Anglia és Magyarország között.

Horváth Jenő.